

*Leil HaSeder:
A Time of Transformation, Inspiration and Education*

מלכים ב פרק ד'

א וְאִשָּׁה אַחַת מִנְּשֵׂי בְנֵי־הַנְּבִיאִים צָעָקָה אֶל־אֱלִישָׁע לֵאמֹר עֲבַדְךָ אִישִׁי מֵת וְאַתָּה יָדַעְתָּ כִּי עֲבַדְךָ הָיָה יָרֵא אֶת־יְהוָה וְהַנְּשָׂה בָּא לְקַחַת אֶת־שָׂגִי יְלָדִי לֹו לְעַבְדִּים:
ב וַיֹּאמֶר אֵלֶיהָ אֱלִישָׁע מָה אַעֲשֶׂה־לָּךְ הַגִּידִי לִי מִה־יִשְׁלַךְ (לכי) בְּבֵית וְתֹאמְרִי אֵין לְשַׁפְּחָתְךָ כָּל בְּבִית כִּי אִם־אֶסּוּף שְׂמֹן:

ג וַיֹּאמֶר לָכִי שְׂאֵל־לָךְ כָּל־יָמִים מִן־הַחוּץ מֵאֵת כָּל־שְׂכַנְיָךְ כָּל־יָמִים רַקִּים אֶל־תִּמְעָטִי:
ד וּבָאת וְסָגַרְתְּ הַדְּלָתַי בְּעֶדְךָ וּבְעֶד־בְּנֵיךָ וַיִּצְקֶתָ עַל כָּל־הַכָּלִים הָאֵלֶּה וְהִמְלֵא תַסְיַעִי:
ה וַתִּלְךְ מֵאֵתוֹ וַתִּסְגֹר הַדְּלָתַי בְּעֶדָה וּבְעֶד בְּנֵיהָ הֵם מִגִּישִׁים אֵלֶיהָ וְהִיא מוֹצֵקֶת:
ו וַיְהִי כַמְלֵאת הַכָּלִים וַתֹּאמֶר אֶל־בְּנֵהּ הַגִּישֵׁה אֵלַי עוֹד כָּלִי וַיֹּאמֶר אֵלֶיהָ אֵין עוֹד כָּלִי וַיַּעֲמֵד הַשְּׂמֹן:
ז וַתָּבֵא וַתַּגִּד לְאִישׁ הָאֵלֶּהִים וַיֹּאמֶר לָכִי מְכַרִי אֶת־הַשְּׂמֹן וְשַׁלְמִי אֶת־נַשְׂיָךְ וְאֵת וּבְנֵיךָ תַחֲטִי בְּנוֹתֶיךָ:

הגדה של פסח, הרב יוסף צבי רימון

הזוהר מסביר שהנביא היה חייב מעט שמן, כיוון שנס לא יכול לחול על ריק, ללא דבר מה לחול עליו. מה משמעות הדבר? באופן פשוט נאמר כי הקבייה לא רוצה לחולל ניסים יש מאין, וישנה עדיפות לשמור עד כמה שניתן על מנהגו וטבעו של העולם, ועל כן חלים על דברים שפכבר קיימים בעולם... הוא מוכן להוסיף עוד ברכה. אולם, ייתכן להסביר באופן נוסף. כדי שהקב"ה ישרה ברכה במעשה ידיו, חייב האדם להכיר האדם חייב בדברים הטובים שיש לו. שיהיה לו אסוך שמן, קטן ככל שיהיה, שהוא יודע להכיר עליו תודה, אם האדם איננו מצליח לראות את הטוב הקיים בו, אי אפשר לתת לו טוב נוסף, כיוון שהוא לא ידע להעריך גם אותו. אנו חיים בעולם של עושר ושפע רב, ב"ה, לעתים, גם אוכל מכובד וראוי לא תמיד מספק אותנו. ליל הסדר הוא לילה של חינוך. רצונך להיות בן חורין? דע, ששום דבר לא מגיע לך. אתה צריך לעמול על הכול, לא לקבל מתנות חנם, וממילא להעריך כל דבר שאתה מקבל! מי שלא יודע להעריך ולהכיר תודה על דברים קטנים, איננו זכאי לקבל שום דבר, ובוודאי לא דברים גדולים. אדם כזה לא ידע באמת להעריך ולהכיר תודה גם על הדברים הגדולים.

הגדה של פסח

כָּנָגְד אַרְבָּעָה בְּנִים דְּבָרָה תוֹרָה: אֶחָד חֹכֵם, וְאֶחָד רָשָׁע, וְאֶחָד תָּם, וְאֶחָד שְׂאִינוּ יוֹדֵעַ לְשַׁאֵל

חכם:

חֹכֵם מָה הוּא אוֹמֵר? מָה הַעֲדוֹת וְהַחֻקִּים וְהַמִּשְׁפָּטִים אֲשֶׁר צִוָּה ה' אֱלֹהֵינוּ אֶתְכֶם. וְאֵף אַתָּה אָמֹר לוֹ כְּהִלְכוֹת הַפֶּסַח: אֵין מִפְטִירִין אַחַר הַפֶּסַח אֶפִיקוּמָן

הגדה של פסח, הרב יוסף צבי רימון

מטרת יציאת מצרים היא להגיע לארץ ישראל ולקיים אצת המצוות. על כן, אין צורך לספר לבן החכם את סיפור יציאת מצרים, אלא לדבר איתו על התכלית, על המטרה. התורה ביארה אצל הבן החכם, שצריך לדבר איתו על המטרה של יציאת מצרים, על קיום המצוות, וכך עושה בעל ההגדה: "אף אתה

אמור לו כהלכות הפסח, אין מפטירין אחר הפסח אפיקומן". כלומר לומדים אותו את כל הלכות הפסח, עד סופן, עד הלכות האפיקומן

רשע:

רשע מה הוא אומר? מה העבדה הזאת לכם? לכם – ולא לו. ולפי שהוציא את עצמו מן הפלל כפר בעקר. ואף אנה הקהה את שניו ואמר לו: בעבור זה עשה יְהוָה לִי בְצִאתִי מִמִּצְרַיִם. לִי – ולא לו. אלו הִיה שָׁם, לא הִיה נִגָּאֵל.

הגדה של פסח, הרב יוסף צבי רימון

מי ששואל מצפה לתשובה, אולם מי שאומר לא מצפה לתשובה, ואף לא יקשיב לדברים שיאמרו לו. הבן הרשע אומר, וזה מה שהופך אותו לרשע! הוא בטוח שאין תשובות והוא לא מצפה לתשובה לדבריו. בירושלמי (פ"י, ה"ד) מבואר שיש בעיה נוספת עם דברי הבן הרשע. הבן החכם שואל "מה העדות והחוקים", ואילו הבן הרשע שואל "מה העבודה" ומבאר הירושלמי: "מה הטורח הזה שאתם מטריחין עלינו בכל שנה ושנה". בדברי הבן הרשע יש אמירה, ללא רצון לקבלת תשובה, ויש לשון מזלזלת עבודה, טרחה - דברים קשים ומיותרים. לכן, בן זה מוגדר על ידי בעל ההגדה כבן הרשע.

תם:

תם מה הוא אומר? מה זאת? ואמרתי אליו בְּחֹזֶק יָד הוֹצִיאֵנוּ ה' מִמִּצְרַיִם מִבֵּית עַבְדִּים

הגדה של פסח, הרב יוסף צבי רימון

שאלת התם, הפשוטה והתמימה "מה זאת", נענית בהגדרת ייעודו - ותפקידו של האדם בעולם. הבנת תפקידו של האדם איננה דורשת חכמה גדולה אלא דווקא אמונה תמימה בטוב ובקודש המצוי בכל דבר. האדם נדרש למבט תם ומאמין על המציאות, על מנת שיוכל להוציא אל הפועל את תפקידו ולקדש את המציאות כולה

שאינו יודע לשאול:

ושאינו יודע לשאול – את פתח לו, שְׁנֹאֲמַר, וְהִגַּדְתָּ לְבִנְךָ בַּיּוֹם הַהוּא לֵאמֹר, בְּעִבּוֹר זֶה עָשָׂה ה' לִי בְצִאתִי מִמִּצְרַיִם

הגדה של פסח, הרב יוסף צבי רימון

הבן שאינו יודע לשאול איננו רשע, אולם לעתים, הקושי החינוכי גדול יותר עם בן כזה. הבן הרשע מתייחס, אומר, מגיב. הבן שאינו יודע לשאול איננו מתעניין כלל! רבים מגדולי החוזרים בתשובה היו דווקא אלו שהתריסו ולחמו כנגד הדת. התייחסות שלילית גם היא התייחסות, והיא עשויה - בסופו של דבר להביא להתבוננות, ואף לסלידה מעולם הרשע. על כן, ישנה בעיה קשה בחינוכו של הבן שאינו יודע לשאול. חוסר התייחסות ליציאת מצרים, לגאולת יש בה פגם נורא, יש בה משהו מרשעת הבן הרשע. על כן, מקבלים הבן הרשע ושאינו יודע לשאול את אותו פסוק בתשובה. אמנם, בן זה איננו מתנגד אלא רק לא מתייחס. ולכן, בעוד שלבן הרשע לא עונים, הרי שאת הבן שאינו יודע לשאול מנסים לקרב על ידי דברי אגדה המושכין את הלב.